

ПРОБЛЕМИ ПРАВООХОРОННОЇ ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 343.71

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-2.11>

В. В. Варава, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: КОНСТИТУЦІЙНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Статтю присвячено проблематиці забезпечення верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності. Розглянуто питання теоретичного та правового змісту, пов'язані з дотримання конституційних прав і свобод осіб під час проведення щодо них оперативно-розшукової діяльності.

Зокрема, верховенство права подається як основоположний конституційний принцип, який визначає вимоги до всіх суспільних інститутів, з метою забезпечення природних прав і свобод людини. Враховано специфіку оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється переважно негласно, з дотриманням конспірації та режиму секретності.

У дослідженні сформульовані проблеми, які стосуються питань правомірності протидії законній діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів з боку об'єктів оперативно-розшукової діяльності. Проаналізовано зміст окремих конституційних норм, які декларують право на повагу до гідності особи, забороняють втручання в її особисте і сімейне життя, виключають збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом.

Результати дослідження свідчать про принципове значення конституційних норм, якими закріплено право особи не нести відповідальність за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів. Зазначено, що до переліку основних проблем дотримання верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності належить недостатня визначеність критеріїв розмежування правомірної та кримінальної протидії осіб, щодо яких вона здійснюється. Запропоновані критерії щодо відповідності дій, гарантованим Конституцією правам і свободам людини і громадянина, а також визначення наявності ознак діянь, передбачених адміністративним та кримінальним законодавством.

Таким чином, стаття є спробою комплексного аналізу проблем, які постали перед теорією і практикою оперативно-розшукової діяльності в умовах сьогодення, зокрема пов'язаних з російською збройною агресією проти України.

Зроблено висновки про необхідність подальшого дослідження зазначених питань з розробкою наукових рекомендацій щодо удосконалення методики і тактики оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: верховенство права, права і свободи людини, оперативно-розшукова діяльність.

V. V. Varava. The rule of law in operational and investigative activities: constitutional and criminal law aspects

The article is devoted to the issue of ensuring the rule of law in operational and investigative activities. The theoretical and legal issues related to the observance of the constitutional rights and freedoms of individuals during the conduct of operational and investigative activities against them are considered.

In particular, the rule of law is presented as a fundamental constitutional principle that determines the requirements for all social institutions in order to ensure the natural rights and freedoms of a person. The specifics of operational and investigative activities, which are carried out mainly covertly, with observance of conspiracy and the regime of secrecy, are taken into account.

The study formulates problems related to the legality of counteraction to the lawful activities of operational units of law enforcement agencies by the objects of operational and investigative activities. The content of individual constitutional norms that declare the right to respect for the dignity of a person, prohibit interference in their personal and family life, and exclude the collection, storage, use and dissemination of confidential information about a person without their consent, except in cases specified by law, are analyzed.

The results of the study indicate the fundamental importance of constitutional norms that enshrine the right of a person not to be held responsible for refusing to give testimony or explanations regarding himself, family members or close relatives. It is noted that the list of main problems of observing the rule of law in operational-search activities includes insufficient clarity of criteria for distinguishing between lawful and criminal counteraction of persons against whom it is carried out. Criteria are proposed for the compliance of actions with the rights and freedoms of man and citizen guaranteed by the Constitution, as well as determining the presence of signs of actions provided for by administrative and criminal legislation.

Thus, the article is an attempt at a comprehensive analysis of the problems that have arisen in the theory and practice of operational-search activities in today's conditions, in particular those related to the Russian armed aggression against Ukraine. Conclusions are drawn on the need for further research into these issues with the development of scientific recommendations for improving the methodology and tactics of operational-search activities.

Key words: rule of law, human rights and freedoms, operational-search activities.

Постановка проблеми. Дотримання конституційних прав і свобод людини в оперативно-розшуковій діяльності пов'язане з необхідністю створення ефективного правового механізму її проведення. Основу такого механізму закладено ст. 4 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” [1], у якій визначений перелік основних принципів оперативно-розшукової діяльності – верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини. Однак, у зазначеній статті Закону відсутні норми, що розкривають зміст цих принципів.

Стаття 8 Конституції України, у якій задекларовано принцип верховенства права, також не розкриває його сутність [2].

Погоджуємося з визначенням верховенства права, яке запропонували В. М. Тертишник і О. В. Сачко, як “універсальної засади доктрини правової держави та системи правового і суспільного устрою, за якої забезпечується панування права в державі, де природні права і свободи людини знаходять загальне визнання та законодавче закріплення, визнаються найвищою цінністю суспільства, а їх забезпечення стає пріоритетом держави, де сама влада перебуває під владою права і контролем закону та обмежується правом, де кожна людина отримує рівні права та можливості їх захисту в незалежному і неупередженому суді, де саме право створює таку систему правовідносин, за якої максимально усуваються можливості свавілля чиновників, де держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність” [3, 302-303].

Таким чином, верховенство права, як основоположний конституційний принцип, визначає вимоги до всіх суспільних інститутів, з метою забезпечення природних прав і свобод людини.

З огляду на специфіку оперативно-розшукової діяльності, яка переважно здійснюється негласно, з дотриманням конспірації та режиму секретності, реалізація зазначених конституційних принципів стикається з численними проблемами. Значною мірою ці проблеми стосуються питань щодо правомірності протидії законній діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів з боку об'єктів оперативно-розшукової діяльності – окремих осіб, злочинних груп та організацій, а також пов'язаних з ними юридичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних проблем дотримання конституційних принципів у роботі правоохоронних органів щодо протидії злочинності присвячені праці багатьох українських науковців, зокрема Л. І. Аркуші, О. М. Бандурки, Т. С. Батраченко, О. В. Кириченка, Д. Й. Никифорчука, В. Л. Ортинського, О. В. Сачка, В. М. Тертишника, В. В. Хмеленка, В. В. Ченцова, В. В. Шендрика, М. Є. Шумила та ін.

З поміж останніх праць, у яких згадується проблематика дотримання принципів оперативно-розшукової діяльності, можна виокремити роботи С. М. Князева “Теоретичні, правові та праксеологічні засади негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України” (м. Київ, 2020 р.), О. В. Кириченка і В. В. Хмеленка “Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам” (м. Київ, 2020 р.), В. М. Тертишника Т. С. Батраченко, В. В. Ченцова та ін. “Верховенство права в діяльності правоохоронних органів Доктринальні проблеми, інтегративний аналіз законодавства та практики його застосування” (м. Київ, 2025 р.) [4].

У зазначених наукових роботах, зокрема, досліджено концептуальні положення та правову регламентацію принципів оперативно-розшукової діяльності та визначено шляхи її вдосконалення. Також окреслено критерії класифікації принципів, їх види, надана характеристика загально-правових та спеціальних принципів оперативно-розшукового запобігання злочинам.

Ними також закладений теоретичний фундамент для вирішення проблем реалізації основних конституційних принципів в оперативно-розшуковій діяльності правоохоронних органів. Однак питання дотримання принципу верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності, у тому числі пов'язаної з протидією її об'єктів, потребують поглибленого дослідження.

Мета статті – розгляд конституційних та кримінально-правових аспектів забезпечення верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Основоположний конституційний принцип верховенства права нерозривно пов'язаний з принципами законності та дотримання прав і свобод людини. Щодо поняття “дотримання прав і свобод людини” у правовій науці відсутня єдина сформована думка, але загалом воно розуміється як форма реалізації норм права певним суб'єктом, яка проявляється в утриманні від вчинення дій, заборонених нормою права.

Тлумачний словник української мови визначає “дотримання”, як дію, пов'язану з точним, без відхилень виконанням, здійсненням чого-небудь необхідного [5].

Курс на побудову правової держави викликав переорієнтацію зусиль підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність на першочергове забезпечення гарантованих конституцією прав і свобод людини над усіма іншими соціальними цінностями, часто на шкоду інтересам держави та суспільства в цілому.

У цих умовах уповноважені підрозділи стикаються з низкою правових обставин, основними з яких є:

1. Наявність жорстких обмежень у нормативній регламентації діяльності з викриття кримінальних елементів, які пов'язані з конституційними вимогами щодо забезпечення законних прав і свобод людини.
2. Невизначеність критеріїв розмежування правомірної та кримінальної протидії з боку об'єктів оперативно-розшукової діяльності.

З моменту прийняття у 1996 році Конституції України, яка кардинально змінила становище з гарантіями невід'ємних прав людини і громадянина, склалося становище, коли оперативні підрозділи об'єктивно зобов'язані враховувати їх наявність, забезпечувати їхню охорону. З іншого боку особи, які займаються злочинною діяльністю, активно використовують свої права з метою протидії правоохоронним органам. Відслідкувати це можна на результаті аналізу законних конституційних прав, які кримінальні елементи використовують у злочинних цілях.

Стаття 28 Конституції декларує право на повагу до гідності: "Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям" [2].

Безумовне і найсуворіше дотримання цих вимог закриває можливість використання з метою боротьби зі злочинністю нових наукових досягнень. Таких як, наприклад, застосування без згоди особи гіпнозу або хімічних препаратів, що пригнічують волю, зокрема так званої "сироватки правди". Хоча не є таємницею, що ці методики існують і можуть бути ефективно застосовані. Більше того, кримінальні структури, що протистоять оперативним підрозділам, не пов'язані жодними правовими заборонами і активно їх використовують у примусовому отриманні відомостей, що становлять для них інтерес.

Частини перша та друга статті 32 Конституції свідчать: "Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини" [2].

Дотримання цих постулатів та неможливість використання у зв'язку з цим деяких даних, отриманих оперативно-розшуковим шляхом, призводять до того, що до владних структур на відповідальні посади потрапляють особи з кримінальними зв'язками та, що особливо небезпечно та неприпустимо, – раніше засуджені.

Відомості про зв'язки об'єктів оперативно-розшукової діяльності з корумпованими посадовими особами всіх гілок влади містяться у матеріалах багатьох оперативно-розшукових справ. Витік і оприлюднення такої інформації під виглядом результатів незалежних журналістських розслідувань призводить до значного суспільного резонансу, відкриття кримінальних проваджень і накладення санкцій на окремих осіб за рішенням РНБО.

Наприклад, ще у 2021 році було накладено санкції на "топ десятку українських контрабандистів", а також з займаних посад 100 митників, серед них – 17 керівників митниць і митних постів [6].

Підрозділи органів, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності, мають потужні інформаційні масиви, де такі відомості є незатребуваними. У світлі прийнятих рішень щодо посилення боротьби з корупцією та організованою злочинністю, ці відомості щодо посадових осіб владних структур повинні бути ефективно використані.

Стаття 34 Конституції про свободу думки і слова і вільне вираження своїх поглядів і переконань, в частині другій не містить заборони на агітацію та пропаганду злочинної субкультури та моралі, нарівні з расовою, соціальною та національною ворожнечею, хоча злочинність становить загрозу національній безпеці, особливо в умовах російської збройної агресії проти України [2].

Стаття 35 Конституції гарантує кожному право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [2].

Безконтрольне використання права мати і поширювати релігійні та інші переконання, діяти відповідно до них, призводить до поширення сект, лідери яких не зупиняються задля досягнення своїх цілей і перед вчиненням кримінальних правопорушень, замаскованих під різні ритуали.

Стаття 36 Конституції надає право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [2].

Протиправні структури активно використовують цю можливість. Непоодинокі випадки, коли під прикриттям громадських організацій легалізують своє існування групи відверто здирницької та бандитської спрямованості. Широкого поширення набув камуфляж злочинних угруповань, особливо бойовиків, під спортивні товариства. Так, наприклад, у місті Києві організована злочинна група "Савлохи" очолювалась Савлоховим Б.С., заслуженим тренером України з вільної боротьби, Президентом Фонду соціального захисту спортсменів імені Ярама Ялтиряна, Президентом спортклубу імені Володимира Синявського і Всеукраїнського спортивного клубу "Борис Савлохов" [7].

Особливо активно злочинним світом використовуються повноваження, що надаються статтею 38 Конституції. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування [2].

Прагнення до захоплення влади кримінальними структурами є очевидним. Маючи потужну економічну базу, злочинний світ хоче мати й реальні важелі влади. У довоєнні роки були непоодинокі випадки місцевих виборів, у ході яких посади обранців народу отримували особи, раніше засуджені за вчинення корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Стаття 41 Конституції визначає, що право приватної власності є непорушним, а стаття 42 надає кожному право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [2].

В умовах, коли під час початкового накопичення капіталу в Україні ще не існувало ефективного механізму відфільтровування незаконних доходів, майно, одержане незаконним шляхом безперешкодно потрапило до легальної економіки. Тому в даний період правоохоронні органи змушені з цим рахуватись і забезпечувати охорону права приватної власності, зокрема й кримінальної. При цьому, придушити організовану злочинність можливо тільки, якщо вибити з-під неї економічну основу, позбавити її виробничих потужностей та фінансових коштів.

Особливого значення у питаннях протидії злочинності має ст. 55 Конституції, яка декларує, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [2].

Оскільки в процесі перевірки оперативно-розшукової інформації та провадження в оперативно-розшукових справах, що здійснюються до початку досудового розслідування, особи, щодо яких вони заведені, не мають статусу підозрюваних, щодо них не можуть бути застосовані жодні примусові заходи. У виключному порядку, їхні права можуть бути обмежені лише з санкції суду: здійснення аудіо -, відеоконтролю особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж тощо, відповідно до ст.8 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [1].

З точки зору права, до винесення обвинувального вироку суду вони вважаються невинуватими, та мають право реалізовувати статтю 55 Конституції всіма засобами, не забороненими законом.

Так, заборона на втручання в особисте і сімейне життя, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, які неминуче порушуються в процесі оперативно-розшукової діяльності, з позиції закону, можуть відстоюватись об'єктами таких дій.

Принципове значення має стаття 63 Конституції, яка закріпила право особи не нести відповідальність за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [2]. Тому, якщо в процесі опитування особа відмовляється повідомляти інформацію про себе або своїх близьких, оперативний працівник не має права використовувати методи переконання.

Іншою основною проблемою щодо дотримання верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності є недостатня визначеність критеріїв розмежування правомірної та кримінальної протидії осіб, щодо яких вона здійснюється.

Першим критерієм може бути відповідність вчинених такою особою дій, гарантованим Конституцією правам і свободам людини і громадянина.

Другим критерієм є визначення наявності ознак діянь, передбачених адміністративним та кримінальним законодавством.

Конституційні права та свободи людини і громадянина (ст. 21-68), відповідно до закону, можуть бути обмежені лише тією мірою, якою ці особи самі порушують законні права та інтереси інших, чим і зумовлена соціальна необхідність усунення загрози безпеці нашого суспільства та держави [2]. Зазначені критерії тісно взаємопов'язані один з одним і розглядати, а також застосовувати їх можна лише у комплексі. У зв'язку з цим гостро постає проблема чіткого розмежування, які вчинки осіб – об'єктів оперативно-розшукової діяльності з протидії заходам оперативних підрозділів є правомірними, тобто реалізуються в руслі наданих законом прав і свобод, а які виходять поза зазначені рамки та є кримінальними.

1. З точки зору закону не є протиправною діяльність щодо виявлення та викриття особи, яка негласно співробітничав з оперативними підрозділами. Не підпадають під дію жодної статті, жодної галузі права, наприклад, оголошення винагороди за виявлення такого особи у складі працівників підприємства, організації тощо. Цілком правомірне навіть використання з цією метою власних служб безпеки. У нормативній регламентації їхньої діяльності такої заборони немає.

Виявлення особи, яка негласно співробітничав з оперативними підрозділами не містить кримінального відтінку, але якщо особа, яка його виявила, повідомляє про це членам злочинної групи, тим самим вона сприяє всім негативним наслідкам, які можуть відбутися. Особа усвідомлює, що громадянин, який надає конфіденційну допомогу правоохоронним органам з великою ймовірністю зазнає значних моральних, матеріальних, фізичних збитків або навіть може бути позбавлений життя.

2. Не містить складу кримінального правопорушення діяльність з виявлення співробітників оперативних підрозділів, які здійснюють візуальне спостереження та створення перешкод їх діяльності (уникнення спостереження, створення радіоперешкод, встановлення контрспостереження тощо).

3. У рамках права знаходиться також протидія негласному проникненню в житлове приміщення, гараж, автомобіль, виробничі території, що здійснюється шляхом встановлення сигналізації, охоронних систем, хімічних пасток, службових собак і охоронців.

4. Не є обставиною, що впливає на відповідальність, знищення слідів на місці вчинення злочину, утруднення їхнього пошуку. Водночас має сенс у процесі перевірки оперативної інформації та роботи в оперативно-розшукових справах документувати дані обставини, які характеризують злочинну діяльність об'єктів оперативно-розшукової діяльності в цілому. Може мати значення відмежування дій, які є елементом вчинення кримінального правопорушення, способом його приховування від заходів активної протидії оперативним підрозділам:

а) вивчення шляхом спостереження за режимом роботи об'єкта посягання для вибору часу нападу – ініціювання активності правоохоронних органів та спостереження за їх діями (організація фіктивного виклику, відволікання уваги тощо);

б) використання рукавичок, щоб не залишати сліди – застосування дезодорантів та сильно пахучих, отруйних речовин, внаслідок чого службово-розшукові собаки на певний час втрачають нюх;

в) знищення та маскування слідів при вчиненні злочину – знищення всього об'єкта (складу шляхом підпалу, інсценування нещасного випадку внаслідок вибуху газу в квартирі тощо). Як напрям оперативно-розшукової діяльності слід розглядати фіксацію і процесуальне документування дій злочинців, спрямованих на протидію оперативним підрозділам, органам досудового розслідування та суду. Здійснення такої протидії пропонуємо визнати обставинами, які обтяжують покарання, з внесенням відповідних доповнень до змісту ст. 67 КК України [8].

5. Практично неможливо притягти до відповідальності за створення радіоперешкод оперативним підрозділам.

6. Захист власних мереж зв'язку з використанням засобів кодування взагалі знаходиться в рамках законодавства про охорону банківської та комерційної таємниці.

7. Вкрай важко притягти до відповідальності посадових осіб підприємств і організацій недержавного сектора економіки, якщо вони створюють перешкоди працівникам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

а) далеко не поодинокі випадки, коли оперативним працівникам перешкоджають доступу на територію, мотивуючи це відсутністю посадових осіб організації, які надали таке розпорядження. При цьому служби безпеки ретельно з'ясовують причини візиту і оскільки всі обставини ними перевіряються, до таких заходів необхідна якісна підготовка.

б) оперативним підрозділам чиниться протидія й у частині ненадання інформації, що запитується під приводом збереження комерційної таємниці;

в) непоодинокі випадки відмови у наданні можливості опитати працівників підприємства під приводом виробничих інтересів. При цьому представники юридичної служби заявляють, що їхні клієнти зобов'язані з'явитися лише у разі виклику повісткою, за наявності відкритих кримінальних проваджень чи заяв або повідомлень про кримінальні правопорушення. Якщо цих документів оперативний підрозділ не надає, можлива демонстративна відмова.

8. Досить проблемним є питання протиправності окремих методів психологічного тиску, який чиниться об'єктами оперативно-розшукової діяльності на оперативних працівників. Йдеться про ситуації, коли фіксуються спроби підкупу чи погроз у разі виявлення злочинцями та їх зв'язками інтересу, проявленого щодо них або носіїв інформації.

9. Існує певна проблема у кримінально-правовій кваліфікації протидії об'єктів оперативного інтересу діяльності оперативних підрозділів. Наприклад, при захисті своєї власності громадяни мають право встановлювати різні охоронні системи. Злочинці захищають місця зберігання викраденого майна, наркотиків, грошей, зброї, перевищуючи допустимі межі з метою захисту від проникнення, вдаються від встановлення вибухових пристроїв до мінування приміщень, розраховуючи саме на підриг працівників правоохоронних органів. У такому разі їхні дії можуть кваліфікуватися як замах на умисне вбивство двох або більше осіб; вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення (ч. 2 ст. 15, п. п. 1, 5, 9 ч. 2 ст. 115 КК України), а також як посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ч. 2 ст. 15, ст. 348 КК України) [8]. Перелічені дії, вчинені особами, щодо яких здійснюється перевірка, а також осіб, щодо яких заведені оперативно-розшукові справи з метою захисту своїх гарантованих прав, у разі виходу їх за межі закону, автоматично перетворюються на свою протилежність – адміністративно та кримінально карані діяння. Цей момент має важливе значення, оскільки саме від нього виникають специфічні правовідносини, які надають оперативним працівникам можливість, з дотриманням принципу верховенства права, застосовувати заходи примусу щодо таких осіб, направлені на перешкодження реалізації злочинного задуму або продовження протиправної діяльності.

Висновки та перспективи. Таким чином, можемо дійти висновку, що дотримання принципу верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності безпосередньо пов'язане з реалізацією її об'єктами

низки основоположних прав, передбачених нормами Конституції України. Ця обставина покладає на оперативних працівників, у процесі оперативно-розшукової діяльності обов'язок неухильного виконання приписів законодавства, з метою запобігання порушенням конституційних прав і свобод людини. Перспективним є подальше дослідження цих питань, з розробкою рекомендацій щодо тактики і методики правомірного впливу на об'єкти оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 22, Ст.303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 25.05.2025).
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., Київ: Преса України, 1997, 80 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 25.05.2025).
3. Тertiшник В.М., Сачко О.В. Доктрина верховенства права в діяльності слідчих органів. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 1. 2024 С. 299-304. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2024/55.pdf (дата звернення: 25.05.2025)
4. Верховенство права в діяльності правоохоронних органів. Доктринальні проблеми, інтегративний аналіз законодавства та практики його застосування. Монографія / В. Тertiшник, Т. Батраченко, В. Ченцов, О. Сачко, І. Єфімова, В. Юрчишин, П. Юрчишин, С. Микитюк, О. Тertiшник, А. Минєєв, О. Розгон, І. Сухацька, О. Хорошун / За заг. ред. доктора юрид. наук, професора В. Тertiшника. Київ: Алерта, 2025. 536 с
5. Словник української мови. URL: <https://sum.in.ua/p/2/395/1> (дата звернення: 25.05.2025).
6. Чи помре українська контрабанда без 10 "королів". LB.ua: веб-сайт. URL: <https://surl.li/wtcirc> (дата звернення: 25.05.2025)
7. ОЗГ Савлохова. Україна кримінальна: веб-сайт. URL: <https://cripo.com.ua/gangsters/p-1918/> (дата звернення: 25.05.2025)
8. Кримінальний кодекс України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25, Ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.05.2025)